

ABHAZYA CUMHURİYETİ

Abhazya

Abhazya (Abhazca: Аԥсны/Apsnı; Gürcüce: აფხაზეთი / Aphazeti), resmî adıyla Abhazya Cumhuriyeti (Abhazca: Аԥсны Аҳәынҭқарра / Apsnı Ahuntkarra, Rusça: Республика Абхазия / Respublika Abkhaziya), Gürcistan'ın kuzeybatısında, Karadeniz'in doğusunda tarihsel ülke. 1990'ların başındaki savaşın ardından Sohum'a egemen olan ve Rusya'nın desteğini alan ayrılıkçılar tarafından de jure (hukuki) parçası olan Gürcistan Cumhuriyeti'nden 1994 yılında bağımsızlığını ilan edilmiş bir de facto (fiili) devlettir. Adını, bugünde bölgenin halkı olan Abhazlardan alır. Abhazya, 8.600 km²'lik bir alanı kapsar. Bölgede 220.000'i aşkın kişi yaşamaktadır.(2003 sayımı)

Fakat Abhazya Cumhuriyeti adını taşıyan bu yönetim bazı ülkeler tarafından tanınmıştır (Rusya, Nikaragua; Venezuela ,Nauru ,Vanuatu, Tuvalu ve de facto Güney Osetya, Transdinyester, Dağlık Karabağ ve sürgündeki Krayına Sırp Cumhuriyeti). Gürcistan'ın merkezi yönetiminin desteğindeki özerk yönetim ise,

bölgenin eski statüsünün korunmasından yanadır. Abhazya Cumhuriyeti Hükümeti'nin yönetim merkezi Sohum'sur.

26 Ağustos 2008'de Rusya devlet başkanı Dmitri Medvedev, 3 Eylül 2008'de Nikaragua'nın sosyalist devlet başkanı Daniel Ortega Abhazya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıdığını açıkladı. Venezuela Devlet Başkanı Hugo Chavez, 2009 Eylül ayında Abhazya'yı bağımsız bir devlet olarak tanıdığını açıklamıştır.

Tarih:

Erken dönem

Batı Kafkasya'da en eski yerleşmeye ilişkin arkeolojik buluntular yaklaşık İ.Ö. 4000-3000 yıllarına tarihlenir.

Bugünkü Abhaz (Apsua) tarihçiler bu kalıntıların en eski "proto-Abhaz" kabilelerine ait olduğunu savunmakta ve Karadeniz kıyısındaki bugünkü Abhaz cumhuriyetinin köklerinin çok eski olduğunu ileri sürmektedirler.

Bugünkü Abhazya toprakları İ.Ö. I. binyılda (İ.Ö. IX-VI. yüzyıllar) eski Kolhis (Kolha) krallığının bir parçasıydı. Bu toprakların İ.Ö. 63 yılında Lazika'nın bir parçası oldu. Eski Yunan tacirler Karadeniz kıyısında limanlar kurdular ve Dioscurias adıyla kurulan Sohum da bu limanlardan biriydi. Roma İmparatorluğu M.S. I. yüzyılda Lazika topraklarını ele geçirdi ve Lazika'nın bağımsızlığını yeniden kazandığı IV. yüzyıla değin bölgeyi yönetimi altında tuttu. Ama ardından Lazika Bizans İmparatorluğu'nun denetimi altına girdi. Bizans imparatoru I. Justinianos döneminde, VI. yüzyılda Abhazya nüfusu Hıristiyanlığı kabul etti. Abhazya, VII. yüzyılda Bizans'a bağlı bir prenslik haline geldi. Daha sonra IX. yüzyıla değin İmereti Krallığı'na bağlı olarak bu konumunu korudu. Abhazya prensi II. Leon, Hazarlardan yardım aldı ve egemenliğini bütün Batı Gürcistan'a yaydı. II. Leon zaten Abhazya prensi olduğu için Abhazya kralı unvanını aldı ve krallığın adı da Abhazya Krallığı oldu. Bu krallığın başkenti Kutaisi idi. Batı Gürcistan'daki piskoposlukların Konstantinopolis (İstanbul) patrikliğine bağlıydı. Bu durum, Bizans İmparatorluğu'nun Abhazya Krallığı'nda nüfuzunu büyük ölçüde korumasına yardım etti.

XVI. yüzyılda Abhazya'yı Osmanlılar ele geçirdi ve bölge nüfusunun bir bölümü Müslümanlaştırıldı. Osmanlılar Gürcüleri bölgeden çıkardı ve Çaçba hanedanınca yönetilen özerk Abhazya Prensiğini kurdu.

Günümüz Abhazyası, haritada Great Abassia'nın güney yarısıdır, 1835 yılı

Abhazların Sürgünü

Çarlık Rusya'sı ve Sovyet dönemi

Çarlık Rusyası Kafkasya'ya yayılmaya başlamasıyla birlikte bölgenin bazı küçük halklarıyla çatışmalar içine girdi. Küçük ölçekli ama uzun zamana yayılan savaşların sonunda Rusya, 1801-1864 arasında bütün Gürcistan'ı ele geçirdi. Abhazya 1810 yılında bir feodal prenslik olarak Rusya'nın korumasına alındı. 1812 Bükreş Antlaşması gereğince, Osmanlı Devleti Abhazya üzerindeki bu Rus egemenliğini tanıdı. Aynı antlaşmaya göre, Abhazya'nın kuzeyinde sınır olan Bzıb Irmağı ile daha kuzeydeki Kuban Irmağına değin uzanan Karadeniz'deki Çerkesya kıyılarının denetimi Osmanlı Devleti'ne bırakıldı, Bzıb Irmağından güneydeki Poti'ye kadar uzanan Karadeniz kıyılarının denetimi de Rusya'ya verildi. 1813'te İran'ı da yenen Rusya, Karadeniz'den Hazar Denizi'ne uzanan geniş bir alanda Güney Kafkasya'ya yerleşmiş oldu. Rusya, 1861 yılı idari ve sosyal reform programı çerçevesinde 1864'te Abhaz Prensiği'ni lağvetti, feodal ayrıcalıklara ve köleliğe son verdi ve bölgeyi Sohum okrugı adı altında ilhak etti. Sohum okrugı, daha sonra Kutaisi iline bağlandı. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında, 1877'de Abhazya'ya şaşırtma amaçlı bir Osmanlı çıkartması yapıldı, sayıları dört bin olarak bilinen bir Abhaz nüfus, ayaklanarak Osmanlıları destekledi. Dört ay gibi kısa bir süre içinde Abhazya'yı boşaltan Osmanlılar,beraberlerinde Müslüman Abhaz nüfusun çoğunluğunu da götürerek deniz yoluyla Türkiye'ye çekildiler. Bunun bir sonucu olarak Müslüman Abhazlar azınlık durumuna düştüler. Abhazlardan boşalan yerlere de Rus, Gürcü, Ermeni, ve Rum kolonlar yerleştirildi. Türkiye'ye götürülen Abhazlar ise, çoğunlukla Batı Karadeniz illeri (Düzce, Sakarya, vb) ile Orta Karadeniz illerine (Sinop, Samsun, vb) yerleştirildiler.

Çağdaş Abhaz tarihçiler Abhazyaya Gürcü, Rus, vb'nin dışarıdan getirilerek yerleştirildiğini yazıyorlar. Gürcü tarihçiler de Gürcüler, Megreller ve Svanlar gibi Güney Kafkas kökenli halkların eski çağlardan beri Abhazyanın yerlisi olduklarını yazıyorlar. Gürcüler, Adigeler ve Abazalar gibi bir Kuzey Kafkas halkı olan Abhazların bölgeye kuzeyden göç ederek geldiklerini öne sürüyorlar. Karşılıklı iddialar sürüyor. 20. yüzyılın başında Abhazların bölgede bir azınlık olması da bir başka olgudur. 1911 tarihli Encyclopædia Britannica'daki maddede Sohum-kale (Sohum) nüfusunun 43.000 olduğu, bu nüfusun üçte ikisinin Kartvelilerden, üçte birinin Abhazlardan oluştuğu yazmaktadır. Olabilir, çünkü 1877'de Merkezi Sohum yöresi, Türkiye'ye göç nedeniyle Abhaz nüfusundan tamamen boşalmış durumdaydı.

1917 Bolşevik Devrimi'nden sonra Abhazyaya, 1921'de Abhazyaya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adı altında bağımsız bir Sovyet cumhuriyeti oldu. Daha sonra, Abhazyaya 1922'de egemenlik hakkı saklı kalmak üzere ve eşitlik temeli üzerinden Gürcistan ile bir birlik kurdu ve Transkafkasya Demokratik Federatif Cumhuriyeti içinde yer aldı. Stalin rejimi, 1931'de Abhazyanın egemenliğine son verdi, statü indirimiyle Abhazyaya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ni Abhazyaya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adı altında Gürcistan'a bağladı. 1936'da Transkafkasya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti de Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan biçiminde üçe bölünerek dağıldı. Abhazyaya ise, doğrudan Moskova'ya bağlı bir birlik cumhuriyeti olan Gürcistan'ın sınırları içinde kaldı. Bu dönemde Abhazyaya yönelik Gürcü, Ermeni ve Rus yerleşimleri devletçe desteklendi. Gürcü sayısı 1989'da 250,000'e yaklaştı, Rus sayısı da 75.000'i buldu.

Stalin'in ölümünden sonra Abhazya'da Abhazlara daha geniş yetkiler ve yönetimde daha çok temsil hakkı tanındı. Sovyet yönetimi, küçük cumhuriyetlerin ve ulusal toplulukların edebiyat ve kültür yönlü çalışmalarını bir ölçüde destekliyordu. Abhazlar kendi özerk cumhuriyetlerinde sayıca azınlık (% 17-18) olmalarına karşın, önemli ölçüde siyasal gücü ve bürokrasiyi kontrol ediyorlardı. Abhazlara tanınmış olan kota ve haklar, Abhazları Gürcülere karşı bir denge unsuru olarak elde tutmayı amaçlayan bir stratejik politikaya dayanıyordu. Abhazlara tanınmış olan hakların bir benzeri, Gürcü tarafın görüşüne göre, Sovyetler Birliği'nin hiçbir başka özerk cumhuriyeti halkına tanınmamıştı. Bu durum,yani Rusların Abhazlar yoluyla Abhazya'yı elde tutma niyeti, Gürcüler ile Rus ve Abhazların karşı karşıya gelmelerinin asıl nedenidir. Zviad Gamsakhurdia yönetimince, öteden beri yazışma dili Rusça olan Abhazya ve Güney Osetyaya, yeni bir yazışma dili olarak Gürcüce'nin dayatılması, Gürcü olmayan çoğunluğun (Rus, Ermeni, Rum, vb) tepkisine ve bardağın taşmasına yol açtı. Abhazya ve Güney Osetya, kendi parlamentolarında aldıkları kararlarla bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Savaşın Temmuz-Ekim dönemi

Savaşın Ekim-Aralık dönemi

Abhazya savaşı

Sovyetler Birliği'nin çözülmeye başladığı 1980'lerin sonlarında, Gürcistan'ın bağımsızlığa doğru yol aldığı süreçte, Abhazlar ile Gürcüler arasındaki gerilim iyice yükseldi. Pek çok Abhaz muhalif, Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanması halinde Abhazya'nın da bağımsızlığını ilan etmesi hakkı bulunduğunu, bağımsız Gürcistan'da "Gürcüleştirme" politikalarının gündeme geleceğini ileri sürdü. Özerk cumhuriyetin nüfusunun %48'ini oluşturan Gürcülerin özerk cumhuriyette üniversiteleri yoktu ve üniversite talebinde bulunmalarıyla başlayan gösterilerde, 16 Temmuz 1989'da 16 Gürcü öldürüldü ve 137 kişi de yaralandı. Ardından Sovyet ordusu kontrolü sağlamak için Sohum'a girdi. Bu olayın paramiliter grubun bir provokasyonu olduğu da iddia edildi.

Gürcistan, Zviad Gamsakhurdia liderliğinde 6 Nisan 1991'de bağımsızlığını ilan etti ve Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'nin 1921 tarihli anayasasına döndüğünü duyurdu. Pek çok Abhaz bunun Abhazya'nın özerkliğinin kaldırılması anlamına geldiğini ileri sürdü. Oysa 1921 tarihli anayasada Abhazya özerk bir cumhuriyet olarak tanınıyordu. 23 Temmuz 1992'de, Abhazya parlamentosu çoğunluğun oylarıyla bağımsızlığını ilan etti. Ardından düzensiz Gürcü birlikleri Abhazya'ya girdi ve Gürcü yönetimi bölgenin büyük bölümünü kontrol altına aldı, parlamentoyu da kapattı.

Rus güçlerinin denetimi altında kurulan Kafkas Halkları Konfederasyonu şemsiyesi altında bir araya gelen Çeçenler, Rus Kazaklar ve Osetler, Abhaz güçleri Gürcülere karşı savaş başlattılar. Abhaz subayların

yönetimindeki askeri birlikler, Eylül'de Gürcüleri yenilgiye uğrattı. Sonunda Gürcistan topraklarında bir Abhaz-Gürcü cephesi oluştu. 3.000 kişinin öldüğü savaş sonrasında Abhaz birlikleri Temmuz 1993'te, Sohum'u elinde tutan Gürcülere karşı saldırıya geçti. Gürcüler ağır kayıplar verdiler ve Sohum 27 Eylül'de Abhaz yönetiminin eline geçti. Bu savaşta binlerce insan öldü ve 10.000 kişi de kayboldu. Abhazya'dan 250.000'den fazla Gürcü göç etti.

Siyasal Statü:

1990'ların başındaki savaşın ardından Sohum'a egemen olan ve Rusya'nın desteğindeki ayrılma yanlısı güçler 1994 yılında bağımsızlığını ilan etmiş, ama Abhazya Cumhuriyeti adını taşıyan bu yönetim bazı ülkeler tarafından tanınmıştır (Rusya[7], Nikaragua[8], Venezuela, Nauru, Vanuatu Cumhuriyetide facto Güney Osetya ve Transdinyester). Gürcistan'ın merkezi yönetiminin desteğindeki özerk yönetim ise, bölgenin eski statüsünün korunmasından yanadır. Abhazya Cumhuriyeti Hükümeti'nin yönetim merkezi Sohum'dur.

Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Birliği Konseyi gibi uluslararası örgütler Abhazya'yı Gürcistan'ın bir parçası olarak tanımakta ve anlaşmazlığın her iki tarafın barışçı yollarla çözülmesini istemektedir. Bununla birlikte, bugünkü nüfusunun büyük bölümü Abhazya'yı egemen bir devlet olarak kabul etmektedir.

2006'da Gürcistan tarafından başlatılan askeri operasyonla Abhazya sınırlarına dahil olan Kodor Vadisi'ne asker sokmuştu ve bölge Gürcistan denetimindeydi. 2008 Güney Osetya - Gürcistan Savaşı sonrasında Abhaz güçlerinin başlattığı operasyonla kontrol Abhazya Cumhuriyeti'ne geçmiştir.

Ekonomi - Kültür ve Nüfus:

Ekonomi:Başlıca gelir kaynağı turizmdir. Abhazya tam anlamıyla bir turizm cennetidir. Doğal güzelliği sayesinde ülkeye yurt dışından çok fazla sayıda turist çekmektedir. Kimi insanlar Abhazya için; İnsanın ölmeden önce kesinlikle görmesi gereken yerlerden biri olduğunu söyler. Tkvarçal bölgesinde dünyanın en iyi kömürleri üretilmektedir. Tarihte de en eski İpek Yolunun denize açılan kapısı olan Abhazya, zengin kömür havzasına ve değerli mermer yataklarına sahiptir. Abhazya'daki ağaç çeşitliliği nedeniyle bu zamana kadar önemli bir gelir kaynağı olan ağaç ürünleri sektörü, son zamanlarda ormanların koruma altına alınmasıyla askıya alınmıştır.

Kültür:Abhazlar, diğer tüm Kafkas halklarından farklı ve köklü bir kültüre sahiptir. Kültürlerine son derece düşkün olan Abhazlarda kadına önem başta gelen değerlerdendir. Abhazlarda kadının yeri erkekler kadar önemlidir. Abhaz kadını erkekler gibi ata biner, misafir geldiğinde erkeklerle oturabilir, en az erkekler kadar söz söyleme ve düşünce özgürlüğü hakkına sahiptir. Çerkes kökenli bir halk olmasından gelen bu özellik onların kültüründe diğer çerkes toplumlarında da olduğu gibi vazgeçilmez bir değerdir.

Nüfus:Abhazya'da ilk nüfus sayımın 1886 yılında yapıldı (1893'te Tiflis'te yayımlanmıştır. Çarlık Rusyasının yönetimi altındaki Sohum bölgesi'nde toplam 68.773 kişi yaşıyordu. Bu nüfusun 30.640'ı Samurzakanolu.[9] (Gal'de yaşayan Megreller), 28.323'ü Abhaz, 3.558'i Megrel, 2.149'u Yunanlı, 1.090'ı Ermeni, 1090'ın Rus ve 608 Gürcü (İmeretli ve Gurialı dahil) olarak yazılmıştır. O dönemdeki Samurzakano, Abhazya'nın bugünkü Gali bölgesidir. Samorzakanolu olarak yazılan nüfusun büyük çoğunluğunun Megreldir. Bunlar Gal rayonunda yaşayan Kutaisi Knezliği'ne bağlı olmayan Megreller idiler.[9]

1917 yılı tespitlerine göre bölge nüfusunu yüzde 41,7'si Megrel-Svan (54.760) ve yüzde 30,4'ü Abhaz (39.915) idi. Ancak bu dönemde Gagra yöresi Sohum Bölgesi'nin bir parçası değildi. Bahsi geçen bölgede Abhaz nüfusu ağırlıklı idi.

Sonraki dönemlerde Stalinin ve Beria ikilisinin uyguladığı Megrelleri yok edebilmek için Abhazyaya yerleştirme ve Abhaz nüfus üzerinde katliama varan politikaları neticesinde Rus, Ermeni ve Megrel nüfusu hızla artarken Abhaz nüfusu düşük bir düzeyde kalmıştır. Ayrıca vatanlarından sürülen Megreller de kayıtlara Gürcü olarak geçirildiler.

Abhazya'nın nüfus yapısı 1990'larda büyük ölçüde değişmiştir. 1989'da, Sovyet döneminde yapılan nüfus sayımına göre Abhazya'nın nüfusu yaklaşık 525.000'di ve bu nüfusun % 48'ni Megreller oluşuyordu. Abhazların nüfus içindeki oranı % 17 idi.

1990'ların başında, Abhazya'daki savaş sırasında Abhaz ayrılıkçı yönetimi Megrellerin ve Svanların çoğu (yaklaşık 250.000) göç ettirildi ve bu nüfusun ancak 45 bin kadarı Gali bölgesine dönebildi.

1989 Sovyet nüfus verilerine göre Abhazya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin toplam 525 bin nüfusunun yaklaşık 240 bini Gürcüler (Megreller ve Svanlar dahil) 94 bini Abhazlar, 75 bini Ruslar, 76 bini Ermenilerden oluşur.

Yıl	Toplam	Megreller	Abhaz	Rus	Ermeni	Rum
1886	68.773	34.806	28.320	1.216	1.090	2.140
1926	201.016	67.494	55.918	12.553	25.677	14.045
1939	311.885	91.967	56.197	60.201	49.705	34.621
1959	404.738	158.221	61.193	86.715	64.425	9.101
1970	486.959	199.596	77.276	92.889	74.850	13.114
1979	486.082	213.322	83.087	79.730	73.350	13.642
1989	525.061	239.872	93.267	74.913	76.541	14.664
2003 Tah.	215.972	45.953	94.606	23.420	44.870	1.486

Yüzey şekilleri ve iklim:

Abhazya, Kuzeybatı Kafkasya'da Karadeniz'in kuzey kıyılarında 8.600 km²'lik bir alanı kapsar. Kafkas Dağları Abhazya'yı kuzey ve kuzeydoğuda, Rusya Federasyonu içindeki Çerkesya topraklarından ayırır.

Abhazya'nın doğusunda Gürcistan yer alır. Güney ve güneybatısı Karadeniz'le çevrelenmiştir.

Abhazya'nın büyük bölümü (yaklaşık % 75) dağlardan oluşur. Nüfusun büyük bölümü kıyı kesimlerinde, düz alanlarda ve alçak kesimlerde yerleşmiştir. Büyük Kafkas Dağları bölgeyi kuzeyden tamamen kuşatır.

Dağların yüksekliği pek çok yerde 4.000 m civarındadır. İklimi genel olarak ılımandır.

Başlıca kentler:

Sohum, Gagra, Gal, Gudauta, Oçamçıra, Tkuarçal, Pitsunda

Resimler:

